

законодавства, яка забезпечує тривалий і стабільний мир і злагоду як між людьми в їх повсякденній взаємодії, так і суспільство в його цивілізаційному розвитку. Правда як похідна від справедливості – це повідомлення про об'єктивний зміст певної події, викладений людиною з максимально можливою мірою для неї як суб'єктивної істоти відвертості. Визначення вже містить в собі положення про те, що правду завжди супроводжує певна міра викривлення її змісту кривою суб'єктивності. Свідомого, якщо це людина без честі, закону та справедливості, людина, яка ігнорує заповідь «радитись із Честю».

Таким чином, ми підійшли до необхідності понятійно визначити заповідь, названу Гідністю. Але це не означає, що саме вона є вихідною й тому завершальною. Вище ми відзначили, що всі заповіді рівнозначні у своїй ціннісній сутності для будь-якої людини. Але в першу чергу для людей, що складають нотаріальну спільноту та ЗВО. Адже до всіх інших спільнот таких жорстких вимог, закріплених як неодмінний внутрішній обов'язок, держава не ставить.

Отже, *Гідність* – це інтегральна мотиваційно спрямована ціннісна чеснота людини, сформована завдяки усвідомленій необхідності трансформації змісту понять *Чесць*, *Закон*, *Справедливість*, *Правда* в розумно-вольовий спосіб життєдіяльності як мета-граничний.

Наведені міркування дозволяють вважати, що нотаріуси чи не якнайбільше, порівняно з іншими соціальними верствами суспільства, здатні трансформувати зміст понять, які виступають для них в якості визначальної, особисто й особистісно усвідомленої ідеї життя. Тому саме така категорія людей гідна того, аби бути визначальним суб'єктом у процесі формування демократично-правового суспільства.

Те ж саме слід віднести й до професорсько-викладацького складу та студентства закладів вищої освіти. Небажаного душевного вигорання не буде в тому випадку, якщо в них будуть домінувати зазначені правові та водночас морально-етичні заповіді не лише як зміст певних навчальних предметів, але і як спосіб життєдіяльності, що є цілком очевидно-достовірним для спостереження всіма учасниками навчально-освітнього процесу. А він має такий статус, якщо реалізується суб'єкт-суб'єктна взаємодія.

Список використаних джерел

1. Дякович М.М. Хрестоматія нотаріального права України: Навчальний посібник. – К.: Істина, 2017. – 440 с.

ЕМОЦІЙНЕ ВИГОРАННЯ ЛЮДЕЙ ЗРІЛОГО ВІКУ ТА ЙОГО СПЕЦИФІКА В УМОВАХ ШВИДКОГО ВПРОВАДЖЕННЯ ДІДЖИТАЛ-ТЕХНОЛОГІЙ: СОЦІАЛЬНО-ЕТИЧНІ АСПЕКТИ

*Поліщук Олена Петрівна,
доктор філософських наук професор,
професор кафедри філософії та політології
Житомирського державного університету імені Івана Франка*

Одним із викликів соціального життя країн Європи, США, Японії та низки інших країн є феномен «старіння нації», коли частка працездатного населення спільноти значно зменшується і, відповідно, частка людей пенсійного віку зростає. Така ситуація породжує не тільки соціально-економічні ризики і виклики, але й вимагає більш пристальної уваги до їх наслідків з боку соціальних інституцій і дослідників, коли мова йде про людський капітал чи соціальні взаємодії, наприклад, до явищ ейджизму, емоційного вигорання та ін. Проте її значущість, на наш погляд, зумовлена й тим, що у багатьох сучасних країнах в умовах Industry 4 йде активне впровадження діджитал технологій у виробництво та побут. Ця проблема є актуальною й для України, а в умовах триваючої російсько-української війни вона лише загострюється. Тому розгляд проблеми емоційного вигорання людини зрілого віку видається важливою, адже найчастіше така група людей не підлягає військовому призову і є, крім того, значною у «старіючій» спільноті й основною працездатною групою населення.

Як стверджується за результатами Національного інституту проблем здоров'я та професійної безпеки, емоційне вигорання або явище хронічної втоми турбує понад 35 млн сучасників [1, с. 89]. Передусім звернемо увагу, що явище емоційного вигорання працівника пов'язане із стресогенними умовами його життя й праці та має наступні риси: 1) залежить від значних обов'язків, покладених на працівника, і великої відповідальності за результати його діяльності; 2) пов'язана із ситуацією необхідності прийняття швидких рішень при виконанні ним професійних обов'язків в умовах значного, насамперед, інтелектуального напруження; 3) зумовлена потребою зберігання працездатності в екстремальних або постійно змінних умовах; 4) фіксується найчастіше серед

представників так званих альтруїстичних професій – учителі, викладачі, лікарі, соціальні працівники тощо; 5) супроводжується хронічною втомою та зменшенням рівня працездатності, зменшенням уважності і перенапруженням пам'яті, негараздами зі сном (раннє пробудження на тлі важкого засинання); 6) пов'язана із підвищеною тривожністю та відстороненістю [5, с. 141- 142].

У нашій країні на початок 2022 р. мешкало 43 млн 792 тис. осіб, за даними ООН; до того ж, у 2020 р. кількість громадян віком до 17 років становила 17,9 %, а кількість чоловіків 15-19 років була майже в 2 рази менша, ніж чоловіків віком 35-39 років; жінок віком 40-69 років більше, ніж чоловіків на 23 % [4]. Варто також звернути увагу, що в Україні йде пенсійна реформа і, відповідно, змінено уявлення про вікові параметри людини передпенсійного віку. Зокрема в Україні, Польщі, Словаччині, Болгарії, Естонії понад 30 відсотків опитаних вважають, що жінка чи чоловік досягає старості, коли перетинає межу 60-річчя, тоді як у країнах Північної Європи переважна більшість вважає таким віком – 70 років [2, с. 11]. Проте вікова ознака пов'язана із рівнем матеріального забезпечення, способом життя, поведінкою та фізичними й інтелектуальними можливостями людини. Крім того, вона тісно пов'язана із медичними презентаціями (стан здоров'я і хвороби, експертний медичний контроль та втручання за потреби). А етичні аспекти її врахування торкаються передусім соціального статусу особи та тих норм, які мають місце в спільноті як легітимна практика зносин між людьми за віковою ознакою, що в єдності визначає сенс людського існування.

Хочемо звернути увагу, що станом на 2014 р. кожний четвертий громадянин України – це пенсіонер за віком, однак більш незвичним є те, що в країні майже кожний другий – особа, що має понад 45 років [3, с. 4]. До того, у цій групі основна маса, не залежно від статі чи місця проживання (міське або сільське населення), – це люди віком 50-55 років (за даними Держстату України про статеві-вікову піраміду населення України, 2013 р.) [2, с. 23, 25]. А якщо звернути увагу, що працездатним віком найчастіше вважається 15-64 роки [2, с. 33], тоді в Україні маємо доволі незвичний індикатор навантаження населення: основною групою працездатного віку виступають люди саме зрілого віку, з-поміж яких за кількістю переважають люди передпенсійного віку. До того ж, в умовах війни вони менше від'їжджають на роботу за кордон і навряд чи практикують частий відпочинок у ретритах та ін. Тобто, працівниками зрілого працездатного віку в нашій країні фактично є кожний другий громадянин, і це досить тривожний сигнал для нашого суспільства. Адже в Україні працівники зрілого працездатного віку, серед яких переважають особи віком понад 50 років, разом із працюючими пенсіонерами фактично й забезпечують, як основна група, функціонування ринку праці країни в умовах війни. І в найближчій перспективі ситуація погіршиться через бойові втрати людей віком до 45 років, особливо чоловіків, зростання кількості непрацездатних та різке зменшення народжуваності через наслідки війни.

Треба зауважити, що жінки і в зрілому віці перебувають найчастіше у ситуації одночасного виконання соціальних ролей «працівника» із поєднанням «працівниці у домі», тому коли працедавець вимагає від них швидкого опанування нових функцій чи набуття умінь для обслуговування діджитал технологій, це різко збільшує їхнє фізичне та емоційне навантаження.

До того ж, попри тривалість бойових дій на території України – понад вісім років, не спостерігається з боку працедавців і держави, як регулятора стосунків на ринку праці, врахування того моменту, що резерви психоемоційної й фізичної витривалості людини, як істоти, не є безмежними (хоча при використанні робототехніки чи оргтехніки прийнято зважати на граничний термін використання). І, відтак, проблема емоційного вигорання в нашій країні набуває іншого вияву, ніж в країнах Європи чи США. Тобто, враховування напрацювань вікової психології щодо фізичних можливостей, уваги, пам'яті людей різних вікових груп є на часі та має бути важливим для кожного працедавця і керівника, для ефективного й виваженого використання людського капіталу з точки зору перспектив розвитку України. Важливо враховувати й національно-культурні стереотипи у зносинах різних вікових груп на тлі викликів, зумовлених затяжною війною й особливістю демографічної ситуації в Україні.

Як висновок, в умовах війни українське суспільство має усвідомити про тісний зв'язок працездатності працівника із його внутрішнім станом. І якщо маємо в країні державну політику щодо осіб поважного віку (проте це переважно непрацююча частина суспільства) чи підтримки сімей, в яких проживають особи похилого віку, то емоційному вигоранню людини зрілого й передпенсійного віку не приділяється належна увага ані з боку держави, ані з боку громадської думки (на тлі тривалої війни в країні і вимог ринку праці, що вимагає від представників багатьох професій постійного вивчення новітніх інформаційних технологій і діджитал продуктів, які постійно стрімко оновлюються, а, відтак, зростання все більшого рівня навантаження людського

капіталу в Україні). Тому науковцям, як видається, необхідно активніше впливати на громадську думку, доносячи до широкого загалу та апарату управління різних рангів, що платник податку є важливою особою в будь-якій країні, і якщо серед платників податків домінуючою групою виступають люди зрілого віку, то на їхні потреби необхідно звертати належну та своєчасну увагу.

Список використаних джерел

1. Киселиця О.М., Богданюк А.М., Гуліна Л.В., Свекла Р.М. Прогнозування та запобігання синдрому професійного вигорання і хронічної втоми учителів фізичної культури. Молодий вчений. 2018. № 3.3 (55.3). С. 89-92.
2. Населення України. Імперативи демографічного старіння [монографія]. Київ: ВД «АДЕФ-Україна, 2014. 288 с.
3. Тополь Ольга Володимирівна. Філософія похилого віку: екзистенційний та соціокультурний вимір: дис. наук. ступеня доктора філософських наук. Київ, 2012. 366 с.
4. Соціально-демографічна ситуація в Україні: шляхи подолання наслідків війни. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/sotsialno-demohrafichna-sytuatsiya-v-ukrayini-shlyakhy-podolannya>
5. Шевчук В.В. Сучасні підходи до визначення категорії «емоційне вигорання». Габітус. 2020. Вип. 17. С. 141-145. <https://doi.org/10.32843/2663-5208.2020.17.25>

ПРОБЛЕМА ПРОФЕСІЙНОГО ВИГОРАННЯ МЕДИЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ: «CONSUMOR ALIIS INSERVIENDO»

*Поцулко Олена Анатоліївна,
кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри мовних та гуманітарних дисциплін №1,
Калишко Єлизавета Олексіївна,
Бабошкін Артем Ігорович,
Студенти 2 курсу медичного факультету №1,
Донецький національний медичний університет, м. Лиман*

Фраза «Consumor aliis inserviando» відноситься до періоду класичної латини і лікарського середовища, що в перекладі означає «Згораю, світло даючи». Цей вислів був поширений в Європі і часто згадувався в численних виданнях XVI ст., але його автор залишився невідомим. Сьогодні багато медичних організацій і рухів в області охорони здоров'я використовують цю крилату фразу як девіз.

Вигорання – це сукупність негативних реакцій людини на тривалий випробовуваний стрес на роботі та, особливо, у соціальному середовищі. Воно є тривалим або хронічним. Має тенденцію продовжуватися протягом певного періоду, а не бути гострою, короткочасною реакцією. Більше того, з часом, це може приймати різні форми [3, с. 834].

На сьогодні налічується шість фаз розвитку професійного вигорання (далі ПВ). Першою фазою є попереджувальна, головними ознаками якої є надмірна участь та активність, відчуття незамінності. Також вона характеризується відмовою від потреб, не пов'язаних з роботою, витісненням невдач і розчарувань. Можливі обмеження соціальних контактів. Виснажуються відчуття втоми, безсоння. Зниження рівня власної участі та втрата позитивного сприйняття по відношенню до колег, пацієнтів. Такі ознаки наголошують про початок другої фази. Відбувається перехід від допомоги до нагляду та контролю. Людина починає приписування іншим провини за власні невдачі. По відношенню до решти оточуючих вона відчуває відсутність емпатії, байдужість, цинічні оцінки, а до власної діяльності – небажання виконувати свої обов'язки. Також, не менш важливими ознаками другої фази є запізнення на роботу чи ранній відхід з неї, довгі перерви, акцент на матеріальний аспект при одночасній незадоволеності працею. Зростають вимоги втрат життєвого ідеалу і концентрація на власних потребах. З'являються почуття переживання того, що інші тебе використовують, заздрість та ін. Головними ознаками наступної фази є емоційні реакції. Починається депресія, з'являється постійне почуття провини, знижується самооцінка. Виникають безпідставні страхи, перепади настрою, апатія, агресія. Людина звинувачує інших та повністю ігнорує власну участь у невдачах. Толерантність та здатність до компромісу відсутні, замість них – підозрілість, конфлікти з оточенням. Фаза деструктивної поведінки. У сфері інтелекту вона характеризується зниженням концентрації уваги, відсутністю здатності до виконання складних завдань та уяви. Найявна ригідність мислення. У мотиваційній сфері фаза характеризується відсутністю власної ініціативи та зниженням ефективності будь-якого виду діяльності, особливо, професійного. У емоційно-соціальній – з'являється байдужість і уникнення неформальних